

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора **Книша Сергія Володимировича** на дисертацію Подзірова Андрія Олеговича **«Адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні»**, подану на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Вивчення поданих А.О. Подзіровим матеріалів дисертації та анотації, а також ознайомлення з науковими публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що дисертантом проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз обраної теми, виявлено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на високому науковому та методологічному рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Ступінь актуальності обраної теми. Виконана А.О. Подзіровим дисертація на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» за обраною темою є своєчасною у сучасних умовах реформування охорони здоров'я в Україні загалом та можливістю здійснення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму, характеризується актуальністю, має теоретичне та практичне значення, про що дисертант переконливо вказує у вступній частині свого наукового дослідження. Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що його тема має актуальний характер. Для окреслення актуальності теми автором дисертаційного дослідження наведено такі основні моменти. Вітчизняна сфера

медичного туризму переживає складний період, пов'язаний із триваючим реформуванням системи реформування охорони здоров'я, недостатньою ефективністю адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні і організації громадського здоров'я загалом, а також викликами, пов'язаними з надзвичайними обставинами, зокрема: організація протидії пандемії COVID-19, забезпечення права на охорону здоров'я в умовах відсічі збройної агресії російської федерації. Треба зазначити, що Україна має потенціал для розвитку медичного туризму, зокрема, завдяки: розвинутій медичній інфраструктурі, висококваліфікованим медичним працівникам, вартості медичних послуг, інноваційним медичним розробкам.

Воєнний стан, діючий понад рік в Україні, обумовив зміну перспектив становлення до медичного туризму. Загальними тенденціями стало збільшення потреб у медичній реабілітації осіб з числа військових та цивільного населення, зростання кількості травм і хвороб, пов'язаних з військовими діями, ускладнення доступу до медичної допомоги, зокрема, на тимчасово окупованій і реінтегрованій території України.

З іншого боку, умови воєнного стану є своєрідним каталізатором для розвитку потенціалу системи охорони здоров'я, зокрема й щодо адміністративно-правового забезпечення медичного туризму для тих категорій осіб, які потребують високоякісних медичних послуг і досвідчених фахівців для їх надання.

У зв'язку з викладеним, адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні вбачається надзвичайно важливим напрямом, завдяки якому можуть бути належним чином захищені права учасників ринку в різноманітних аспектах таких як якості і доступності медичних послуг, ліцензуванні закладів охорони здоров'я, державному регулюванню цін на медичні послуги для туристів, контролю і нагляду за їх наданням, запобіганню правопорушенням у зазначеній сфері та алгоритмам дій у випадках настання

непередбачуваних обставин. В Україні медичний туризм лише почав розвиватися. На його розвиток впливають різні фактори, які і були предметом наукового дослідження.

Проблема медичного туризму набуватиме глобального рівня. Усі країни більшою чи меншою мірою стикаються з її проявами, особливо у післявоєнний період. Це вимагає наукового осмислення широкого кола питань проблематики в медичному туризмі задля вироблення відповідних умов сьогодення механізмів сприяння та якісного, своєчасного надання відповідних послуг. Для конструювання стратегії розвитку медичного туризму в системі охорони здоров'я необхідне всебічне осмислення сутності, особливостей прояву, наслідків запровадження новітніх підходів в даній сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження А.О. Подзірова заповнює прогалину у вивченні адміністративно-правового забезпечення медичного туризму в Україні. Висловлені положення та рекомендації відзначаються **достовірністю**. Детальне ознайомлення з текстом дисертації і публікаціями А.О. Подзірова дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети. Автору вдалося в цілому знайти раціональну структуру дослідження. Структура дисертації цілком пов'язана з метою і завданнями, які були поставлені здобувачем, предметом та об'єктом дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять 10 підрозділів, висновків та списку використаних джерел, додатків. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

Дисертаційне дослідження А.О. Подзірова складається зі вступу, в якому обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено про зв'язок

теми дисертаційної роботи зі Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 року загальних напрямів і тенденцій удосконалення розвитку туристичної та курортної галузі обґрунтовано доцільність забезпечення розвитку курортів, зокрема для ефективного розвитку медичного туризму. Авторіві, на моє переконання, вдалося чітко та вичерпно визначити мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Ґрунтовно охарактеризовано методологічну основу дисертації, сформульовано наукову новизну, а також викладено основні положення, що виносяться на захист. Вдало визначено наукове й практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію та публікації.

Усі три розділи дисертації А.О. Подзірова, відповідно до науково дослідних завдань, розкривають важливі аспекти обраної теми і змістовно їх наповнюють. Усі розділи дисертації органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу. Дисертація А.О. Подзірова виконана з використанням юридичної та медичної термінології, відповідних правових понять, є збалансованою щодо розкриття правового матеріалу, містить фаховий ґрунтовний аналіз чинних у досліджуваний період нормативно-правових актів, загалом історико-правової дійсності, заповнює прогалини в науці медичного права. Дисертаційне дослідження Андрія Олеговича Подзірова завершують логічні і аргументовані висновки у яких підводяться підсумки наукового дослідження.

У висновках, зміст яких відповідає попередньому матеріалу дослідження і має узагальнюючий характер, містяться також рекомендації для удосконалення і підвищення ефективності здійснення адміністративно-правового розвитку медичного туризму. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у достатній кількості наукових публікацій. Опубліковані роботи відповідають темі дослідження.

Методологічною основою дослідження є широка гама загальнонаукових та спеціальних методів дослідження – кількісних та якісних, достатніх для розкриття теми. Зокрема, йдеться про використання автором загальних та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких зумовлене особливостями адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукова новизна полягає в тому, що дана дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень сучасного стану та особливостей розвитку адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного за умов реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача дозволяє стверджувати, що визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання виконані. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваної проблеми забезпечення розвитку медичного туризму в Україні, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Також необхідно відмітити, що дисертаційне дослідження виконане автором самостійно, пройшло попередню апробацію у відділі міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

Серед положень наукової новизни заслуговують на увагу такі:

– формулювання авторського визначення поняття «медичний туризм» та дискусія щодо різних наукових підходів щодо його розуміння;

- виокремлення та характеристика специфічних принципів медичного туризму;
- визначення факторів, що перешкоджають адміністративно-правовому забезпеченню розвитку медичного туризму в Україні;
- розробка критеріїв класифікації до визначення функцій та видів адміністративних договорів у сфері медичного туризму;
- характеристика підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері медичного туризму;
- класифікація документообігу у сфері медичного туризму залежно від законодавчо визначених функцій певного документа;
- аналіз стану правового регулювання відносин у сфері медичного туризму в зарубіжних країнах та окреслення напрямів використання в Україні позитивного міжнародного досвіду;
- визначення перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні;
- формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства у досліджуваній сфері.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях. Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 9 наукових публікаціях за темою дослідження, а саме: у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (категорія Б), та 4 доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 зі змінами,

внесеними згідно з Постановами КМ від 21.10.2020 № 979 та від 09.06.2021 № 608 (в редакції від 01.07.2021).

Практичне значення результатів дослідження. У дисертації запропоновані рекомендації щодо можливого запозичення зарубіжного досвіду для вироблення в Україні національної стратегії здійснення забезпечення адміністративно-правового розвитку медичного туризму. Варто відмітити, що сформульовані в дисертації положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших теоретико-правових досліджень проблемних питань, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні;

правотворчій діяльності – під час розробки й удосконалення нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання розвитку медичного туризму в Україні;

правозастосовній практиці – для вдосконалення діяльності суб'єктів забезпечення розвитку медичного туризму в Україні;

освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін, а також у процесі підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Охорона здоров'я», «Медичне право», «Адміністративне право».

Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні курсів із адміністративного права, медичного права, охорони здоров'я, публічного управління та адміністрування тощо.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Зауважимо, що динамічний предмет дослідження зумовлює низку дискусійних

положень, що потребують подальшого обговорення. До них, зокрема, треба віднести такі:

– *по-перше*, на нашу думку, в дисертації доцільно було чітко вказати на ті основні причини, які визначально впливають на недостатність поширення медичного туризму в Україні, а також охарактеризувати ті умови, які сприяють виникненню й укоріненню таких деструктивних практик та бездіяльності. Цей аспект потребує деталізації, оскільки адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму, на моє переконання, доцільно розглядати як таке, що продукується саме в сфері адміністрування, яка охоплює публічне управління, медицину, економіку та соціальну сфери життєдіяльності суспільства;

– *по-друге*, в дослідженні доцільним видається необхідність розробки таких елементів моделі адміністративно-правового забезпечення медичного туризму, як: спеціальне регулювання, правові та інституційні засоби, заходи регулюючого, охоронного обмежувального характеру, форми ефективного контролю, заходи відповідальності, державна підтримка;

– *по-третє*, дисертант запропонував багато різних класифікацій, мета яких не завжди є зрозумілою, адже вони не завжди застосовуються під час аналізу і розв'язання певної проблематики та не призводять до пропозицій з удосконалення законодавства у досліджуваній сфері. Тому можливо краще було б або прибрати класифікації, які в подальшому не застосовуються для реалізації цілей дослідження, або пов'язати кожен класифікацію з конкретною правовою проблемою;

– *по-четверте*, позитивом є той факт, що у дослідженні йдеться про необхідність розробки і прийняття проєкту закону «Про медичний туризм». Утім вважаємо, що доцільно було б більше уваги приділити законодавчому врегулюванню окремих нових наукових положень, які містяться у дисертації, і не лише запропонувати, а й розробити вказаний законопроект чи принаймні

проект закону щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямований на захист прав і законних інтересів надавачів та споживачів послуг у сфері медичного туризму. Це б додатково підкреслило практичне значення отриманих результатів дослідження у правотворчій діяльності.

Наведені міркування не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження А.О., Подзірова не знижують його наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на привернення уваги дисертанта до ще недосліджених аспектів наукової проблеми.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю.

Дисертаційне дослідження А.О. Подзірова містить посилання на використані автором джерела та літературу відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертантом дотримано. Порушення академічної доброчесності не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем джерел, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові

результати в сукупності розв'язують важливе наукове завдання, що виявляється в теоретико-методологічному обґрунтуванні інституту здійснення адміністративно-правового забезпечення розвитку медичного туризму в Україні. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертаційне дослідження А.О. Подзірова відповідає спеціальності 081 – «Право».

Представлена до захисту дисертаційна робота Подзірова Андрія Олеговича «Адміністративно-правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення. Автором отримані нові науково обґрунтовані результати в галузі юридичної науки.

ВИСНОВОК

щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертація оформлена відповідно до вимог державного стандарту за своєю структурою, стилем викладу, актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених питань, історико-правовим, теоретичним та практичним підґрунтям та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів»), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та наказу

МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.), а її автор, Подзіров Андрій Олегович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Сергій КНИШ